

**T.C. İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ**

**DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ
WORKING PAPER SERIES**

Tartışma Metinleri

**WPS NO/ 199/ 2018-05
KARADAĞ'DA YARGI ÖRGÜTÜ**

İva SIMONOVİĆ¹

---

¹ ivasimonovic@gmail.com İstanbul Ticaret Üniversitesi Uluslararası Ticaret Hukuku ve Avrupa Birliği Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi

Özet

Fransa, Almanya, İtalya gibi kara Avrupası ülkelerinde görülen sistem, yargı ayrılığı sistemidir. Karadağ'da da Türkiye'deki gibi bu sistem vardır. Bu sistemde kamu hukuku - özel hukuk ayrımı vardır. Özel kişilere ayrı hukuk, devlete ayrı hukuk uygulanır. Bunun sonucu olarak da bu ülkelerde yargı ayrılığı sistemi ortaya çıkmıştır. Bu sistemin ayırıcı özelliği, adli yargının dışında bir de idari yargının bulunmasıdır. Adliye mahkemeleri ve idare mahkemeleri birbirinden bağımsız iki ayrı düzen oluşturur. Bu düzenlerden her birine yargı kolu denir. Ne var ki Karadağ'ın yargı sisteminde bütün yargı kollarının başında en üst, en son mahkeme olarak Yargıtay vardır. O yüzden diyebiliriz ki Karadağ'ın yargı sisteminde klasik yargı ayrılığı sistemi yoktur.

Karadağ'da şu an sadece adli yargı – idari yargı ibaret değildir. Daha birçok yargı kolu vardır: anayasa yargısı, adli yargı, idari yargı, ticari yargı. 2000 yılından itibaren Karadağ'da askerlik olmadığı için askeri ne ceza ne de idari yargısı yoktur. Hiçbir genel yargı yolu Yargıtaydan bağımsız değildir. Karadağ'ın yargı sistemine göre en yüksek mahkeme Yargıtaydır. Temel mahkemeleri (*Trial-basic court; Osnovni sud* toplam 13), üst derece mahkemeleri (High Courts-Visi sud – toplam 2), Temyiz Mahkemesi (Appellate Court; Apelacioni sud), Yargıtay (Supreme court; Vrhovni sud) ve Anayasa Mahkemesi (Constitutional Court; Ustavni sud) **genel mahkemeleridir.**

Anahtar Kelimeler: Anayasa yargısı, norm denetimi, hiyerarşi, adli yargı, mahkeme, yetki, ECHR (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi).

Abstract

The content of this paper discusses the constitutional principles underlying the Montenegrin judiciary as well as its organization and jurisdiction. The aim of the paper is to redefine the network of court organization in Montenegro as well as introduction of specific institutions such as Judicial Council. Montenegrin Judicial System has been modeled according to French, German and Italian judicial systems. On the way to the justice the highest and most responsible roll has been played by the Supreme Court of Montenegro, which adjudicates in the third instance when so provided by the law. Apart from this Court, Administrative Court of Montenegro adjudicates on administrative disputes while Appellate Court of Montenegro decides on appeals against first instance decisions of High Courts and Commercial Courts. Commercial Court, High Courts and Basic Courts of Montenegro are also part of the Judicial System of this Country.

Amendments of the Constitution and of the relevant legislation has been aimed at further strengthening of independence and autonomy of judicial branch of power. The judicial system has been consisted of Supreme Court which adjudicates in this instance when so provided by the law; Administrative Court of Montenegro

Key words: constitutional system, abstract review of norms, hierarchy, civil and criminal jurisdiction, court, authority, ECHR.

Giriş

Yüksek mahkeme, kesin hüküm verme yetkisine sahip ve başka bir mahkemeye tabi olmayan mahkeme demektir. Kesin hüküm (res iudicata) artık kendisine karşı başvuru yolları tüketilmiş karar demektir. Diğer bir ifadeyle kendisine itiraz edilemeyen, bir başka mahkemede temyiz edilemeyen ve hukuk düzeninin kendisine hukuki sonuç bağladığı karar res iudicata - kesin hüküm teşkil eder. Kesin hüküm yetkisine sahip ve başka mahkemelere de tabi olmayan her mahkeme bir yüksek mahkemedir. Karadağ'ın sisteminde en yüksek mahkeme Yargıtaydır ve bütün mahkemeler sonunda onun kararına tabi mahkemelerdir. Yargıtayda sadece belirli koşullar altında dava açılabilir.

Eğer bir ilk derece mahkemesi nihai ve kesin kararlar veriyorsa, yani kararlarına karşı başka mahkemede itiraz veya temyiz yoluna gidilemiyorsa bu mahkeme aynı zamanda bir yüksek mahkeme olarak kabul edilmelidir. Ve tek başına bir yargı kolu oluşturduğu sonucuna varılmalıdır. Karadağ'da böyle gibi mahkeme yoktur. Bütün mahkemeler Yargıtaya tabidir. Buna karşılık bir özel mahkemeler grubu, ne kadar önemli ve ne kadar yaygın olursa olsun, kendine has bir yüksek mahkemesi yoksa, kararlarına karşı mevcut bir yüksek mahkemede itiraz ve temyiz yoluna gidiliyorsa o mahkeme grubu, ayrı yargı kolu değil, kararlarının temyiz edildiği yüksek mahkemenin başında bulunduğu yargı koluna ait mahkeme olarak kabul edilmelidir. Böyle bir mahkeme *uzmanlık mahkemesi* olarak nitelendirilir. Karadağ'da *Ticaret Mahkemesinin durumu böyledir*

Ne kadar yüksek mahkeme varsa o kadar yargı kolu olduğuna göre Karadağ'da yüksek mahkemeleri tespit etmek gerekir. ***Karadağ'da diyebiliriz ki sadece iki yargı kolu var; adli yargı (ticari ve idari yargı dahil) ve anayasa yargısı.***²

1. ANAYASA YARGISI

Anayasa ile kanunlar arasında bir hiyerarşi, yani bir altlık üstlük ilişkisi vardır. Anayasa kanunlardan üstündür. O halde kanunlar anayasaya aykırı olamazlar. Dolayısıyla kanun koyucu, anayasaya aykırı kanun yapmamalıdır. Peki ama Karadağ Büyük Millet Meclisi bir ihtimal anayasaya aykırı bir kanun yaparsa ne olacak? Bu kanun anayasaya aykırı olmasına rağmen

---

² Lukić R., Košutić B. (2003) , Uvod u pravo , Beograd . *Javno preduzeće Službeni list SCG*, 2003. Sayfa 95 [Uvod u pravo Radomir D. Lukic, Budimir P. Kosutic.](#)

kişilere uygulanacak, hukuk ve sonuç doğuracak mıdır? İşte bu nedenle, kanunların anayasaya uygun olup olmadıklarını inceleyecek, anayasaya aykırı olmaları halinde kanunları iptal edecek, yani onları geçersiz kılacak bir organa ihtiyaç vardır. İşte bu organ anayasa mahkemesi (*Constitutional Court- Ustavni sud*)'dir. Bu mahkemenin yaptığı işe de “anayasa yargısı” (constitutional jurisdiction) denir. Yani anayasa yargısı, kanunların anayasaya uygunluklarının denetlenmesi işidir. Fakat bu, anayasa mahkemesinin tek fonksiyonu değildir, başka fonksiyonları da vardır.

12.09.2013 tarihinde Karadağ'ın Millet Meclisi tarafından kabul edilen yeni anayasa mahkemesi kanununa göre Anayasa Mahkemesinin 7 hâkimi vardır. Anayasa Mahkemesi hâkimi olmak için bir adayın en az 40 yaşında olması ve hukukçu olarak en az 15 senelik deneyim sahibi olması gerekmektedir.

1.1. Temel görev ve yetkileri

Kanunların, tüzüklerin ve diğer genel hukuk normlarının anayasaya uygunluğunu denetlemek Anayasa Mahkemesinin temel görev ve yetkisi kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve SCG'nin (Karadağ Parlamentosunun) iç tüzüğünün anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetlemektir. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Türk hukuk sistemindeki gibi, Anayasa Mahkemesi *milletlerarası antlaşmaların, olağanüstü hal ve sıkıyönetim kanunu mahkemesinin*, Karadağ Parlamentosunun iç tüzüğünün (yasama dokunmazlığının kaldırılması kararı hariç) *anayasaya uygunluğunu denetleyemez*. Türk hukuk sisteminde anayasa mahkemesi milletvekilliğinin düşmesi kararının anayasaya uygun olup olmadığını denetlemektir. Ne var ki Karadağ Anayasa Mahkemesinin böyle bir yetkisi yoktur. Temel görev ve yetkilerinden biri, temel hak ve hürriyetlerin ihlal edilip edilmediği hususunda *bireysel başvuruları karara bağlamaktır (2006 değişikliğiyle eklenmiştir)*. Türk anayasa sistemine ise bireysel başvuru yolu 2010 değişikliğiyle eklenmiştir.

1.2. Ek görev ve yetkileri:

Anayasa Mahkemesinin temel görev ve yetkilerinin yanında ek görev ve yetkileri de vardır:³

- Cumhurbaşkanı tarafından anaysanın ihlal edilip edilmediğini denetlemek;⁴

³ Radović, Miras (2015) , Pripručnik Ustavni sistem Crne Gore, , sayfa 35 [Priručnik: Ustavni sistem Crne Gore - I izdanje](#)

Bu yetkisini kullanırken, cumhurbaşkanının davranışlarının anayasaya uygunluğunu değerlendirir. Bu durumda Anayasa Mahkemesi olumlu karar verir ise parlamento o karara dayanarak cumhurbaşkanının fonksiyonlarından kaldırabilir.

- Siyasi partilerin ve sivil toplum kuruluşlarının kapatılmasına karar vermek
- Siyasi partilerin mali denetimini yapmak
- Yasama dokunmazlığının kaldırılması kararlarını denetlemek
- Uyuşmazlık yargı yetkisi (Uyuşmazlık mahkemesi - Court of Conflicts, Court of Jurisdictional Disputes)
- Mahkemeler ile diğer devlet organları, mahkemeler ile diğer belediye organları arasındaki yetki uyuşmazlığını çözmek
- Diğer mahkemelerin yetkisine girmeyen seçim ve referandum ile ilgili uyuşmazlıkları çözmek
- Devlet organları tarafından olağanüstü halde konan sınırlar, verilen kararlar ve yapılan işlemlerin anayasaya uygunluğunu denetlemek
- Anayasa Mahkemesinin başkanını seçmek

1.3. Anayasaya Uygunluk Denetimi Şekilleri (Denetim Yolları) ⁵

Anayasa Mahkemesi bazı norm ve işlemlerin anayasaya uygunluğunu denetleme görevini, *soyut norm denetimi*, *somut norm denetimi* ve *bireysel başvuru* olmak üzere üç değişik yoldan yerine getirir. Birincisine *iptal davası yolu*, ikincisine *itiraz yolu*, üçüncüsüne *anayasa şikâyeti* de denir.

1.4. Soyut Norm Denetimi (İptal Davası Yolu)

Soyut norm denetimi (abstract review of norms)- iptal davası (action for annulment) anayasada belirtilen bazı organların bir kanun aleyhinde doğrudan doğruya Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmalarıyla gerçekleştirilen denetimdir. Karadağ Anayasası'na göre bu davayı açmak için ***mahkeme, diğer devlet kurumu, belediye ve en az beş milletvekili*** şartı vardır. Anayasa mahkemesi de bu davayı re`sen (ex officio) açabilir. Bir kanunun veya herhangi diğer bir genel normun veya tüzüklerin anayasaya uygunluğunu hukuki açıdan kontrol etmek ve iptal davası açmak için herkes, özel kişiler, tüzel kişiler ve kurumlar, yetkili makam ve mercilere başvuru

---

⁴ T.C. Anayasa Mahkemesi ise cumhurbaşkanı, başbakan, bakanlar, yüksek mahkeme üyeleri gibi bazı kişileri Yüce Divan sıfatıyla yargılayabilir, Karadağ Anayasa Mahkemesinin ise bu yetkisi yoktur.

⁵ Lukić Slavko (1999) *Ustavnost i vladavina prava, CID Podgorica*, sayfa 56

yapabilir.⁶ Türk anayasa sistemi ve kurallarına göre iptal davası durumunda kanunun uygulandığı somut bir olay veya dava yoktur. Genel olarak iptal davası açma süresi 60 gündür. Yukarıdaki yetkili makam ve mercilerin, anayasaya aykırı olduklarını iddia ettikleri kanunun Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak 60 gün içinde Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmaları gerekir. Şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açma süresi ise 10 gündür.

1.5. Somut Norm Denetimi (İtiraz Yolu)

Somut norm denetimi (concrete review of norms), bir mahkemede görülmekte olan bir davanın karara bağlanmasının, o davada kullanılacak hukuk normunun anayasaya uygun olup olmamasına bağlı olması halinde yapılan denetimdir. Bu denetim yoluna, itiraz yolu (contention of unconstitutionality) veya def’i yolu (exemption of unconstitutionality) da denir. Soyut norm denetimine ancak kanun ve kanun hükmünde kararnameler konu olabilir. Karadağ’ın anayasa yargı sisteminde bir davaya bakmakta olan mahkeme, diğer devlet organı, diğer belediye organı, o davada uygulanacak olan kanunun anayasaya aykırı olduğuna *re`sen* kanaat getirirse veya yetkili davacı veya davalı tarafından başvuru yapıldıktan sonra 5 milletvekili anayasaya aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanaatine varırsa, dosyayı Anayasa Mahkemesine gönderir ve Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.

Anayasa Mahkemesinin bu durumda bir yetkisi daha vardır. Eğer bir kanunun, diğer genel hukuki normun anayasaya uygunluğunu denetlerse, o kanuna esas olarak verilen kararın (mahkeme kararı veya diğer devlet organının kararı da) icrası veya işlemini kesin karar verilene kadar durdurabilir. Dava mahkemesi ya da diğer yetkili organlar dosyayı Anayasa Mahkemesine gönderirse, Anayasa Mahkemesi, dosyanın kendisine gelişinden başlamak üzere 5 ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme veya normun denetlenmesi için başvuru yapan diğer yetkili organlar davayı *re`sen* açıp, yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır.

---

⁶ Türkiye`nin anayasa hukuk sistemine göre iptal davası açma yetkisi cumhurbaşkanına, iktidar ve ana muhalefet partisi meclis gruplarına ve TBMM üye tam sayısının en az beşte biri oranındaki üyelere (yani en az 110 milletvekiline) aittir.

1.6. Bireysel Başvuru Yolu (Anayasa Şikâyeti)

Anayasa şikâyeti de denen *bireysel başvuru yolu*, temel hak ve hürriyetleri ihlal edilen kişilerin, ***başka başvuru yollarını tükettikten sonra***, Anayasa Mahkemesine başvurmalarıdır. Almanya, Avusturya, İspanya gibi bazı ülkelerde mevcut olan bu başvuru yolu, Karadağ'ın anayasa yargısı sisteminde 01.09.2006 tarihli halk oylamasıyla onaylanan Anayasa Değişikliği Kanunu'yla getirilmiştir.⁷ Türkiye ise bu başvuru yolu, 12 Eylül 2010 tarihli halk oylamasıyla onaylanan 5982 Sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu'yla getirilmiştir, yani Karadağ'dan dört sene sonra. Herkes, anayasaca güvence altına alınmış, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerinden herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. *Bu denetim için, başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.* Demek ki tüzel veya özel kişi fark etmeksizin, temel hakları veya hürriyetlerinin ihlal edildiğini iddia eden herkes, diğer yargı kollarını tükettikten sonra Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapabilir. Karadağ'da ise bir kişinin bireysel başvuru yapabilmesi için, en son ve en yüksek derece mahkeme olarak ilk önce Yargıtaya başvuru yapması gerekmektedir. Kanunda belirtilen sürede Yargıtay tarafından karar verildikten sonra, karardan memnun olmayan kişi Anayasadan hukuki koruma isteyebilir. Bu, Anayasanın *subsidiarite* (yardımcı) yetkisidir.

1.7. Anayasa Mahkemesi Kararları

Anayasa Mahkemesi, iptal davası veya itiraz yoluyla gelen başvuruyu inceler; anayasaya aykırı olduğu kanısına varırsa söz konusu kanunun *iptaline*, anayasa uygun olduğuna karar verirse başvurunun *reddine* karar verir. Anayasa Mahkemesinin kararları *kesindir*. Anayasa Mahkemesi kararına karşı temyiz ve itiraz yolu yoktur. Anayasa Mahkemesi kararları yasama, yürütme ve yargı organlarını, idari makamları, gerçek ve tüzel kişileri bağlar. Anayasa Mahkemesinin iptal kararı dava konusu olan kanun hükmünü ortadan kaldırdığı için, bu karar herkes için hüküm ve sonuç doğurur.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazete'de yayınlandığı gün yürürlüğe girer. Anayasamıza göre iptal edilen kanun da Resmî Gazete'de iptal kararının yayımlandığı gün yürürlükten kalkar. Yani Anayasa Mahkemesinin iptal kararları geriye yürümez; geçmişe etkili değildir. Anayasa

---

⁷ Jauković D, Bajić S. (2015), Ustavni sistem Crne Gore, I izdanje *Podgorica Crna Gora Uprava za kadrove*, sayfa 74

Mahkemesi salt çoğunlukla karar verir, demek ki karar için en az dört hâkimin *pro* (lehte) veya *contra* (aleyhte) oy vermesi gerekmektedir. Anayasa Mahkemesinin kararları icra edilebilirdir. Anayasa Mahkemesi kararlarını gerekirse hükümet icra eder.

Anayasa, bütün anayasa mahkemesi kararlarından açıkça sadece iptal kararının hukuki etkisini belirler. Diğer kararların hukuki etkisini düzenleme yetkisini ise kanunlara verir.

1.8. İç Yapısı ve Çalışma Düzeni

Anayasamızın 13.09.2013 tarihli halk oylamasıyla onaylanan ve sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu'yla değiştirilen 149'uncu maddesine göre Anayasa Mahkemesi bölümler veya Genel Kurul halinde çalışır. İptal ve itiraz davalarında Genel Kurul, bireysel başvurularda ise bölümler karar verir. Bölümler, başkanvekili başkanlığında 3 üyenin katılımıyla toplanır. Genel Kurul ise üye tam sayısı olan 7 üye ile toplanır. Bölümler ve Genel Kurul, toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğuyla karar verir. Ancak Anayasa değişikliğinde iptale, siyasi partilerin kapatılmasına ve diğer yetkilerinin kapsamına giren hususlara ise toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğuyla da karar verir. Anayasa Mahkemesi görüşmeleri gizlidir. Karar oylamasında üyeler *çekimser* oy kullanamaz. Üyeler ya başvurunun *reddi* ya da kanunun *iptali* yönünde oy kullanabilirler.

Yeni Anayasaya eklenen maddelere göre Anayasa Mahkemesi 7 üyeden oluşur. Üyelerin görevi 12 sene sürer. Cumhurbaşkanı'nın önerdiği 2, Karadağ Büyük Millet Meclisinin önerdiği 5 olmak üzere, Anayasa Mahkemesinin üyelerini Parlamento seçer. Bir kişi Anayasa Mahkemesi hâkimi ve mahkemenin başkanı olarak sadece bir defa seçilebilir.

Bireysel başvurular hakkında 3 üyeden oluşturulmuş bölümlerce karar verir. Bu kararı vermek için toplantıya tam 3 üyenin katılımı gerekmektedir ve karar sadece oybirliğiyle verilebilir. Bu şekilde karar verilemezse Anayasa Mahkemesi bireysel başvuruya salt çoğunlukla karar verecektir.

2. ADLİ YARGI

Adli yargı olağan ve genel yargıdır. Yani diğer yargı kollarının görevine girmeyen davalara adli yargıda bakılır. Adli yargı, kapsamı en geniş olan yargıdır.

Karadağ'da adli yargı halihazırda iki derecelidir. Bütün ülkede 15 ilk derece mahkeme var, yani bir şehir için bir mahkeme. Adli yargıda ilk derece mahkemeleri kendi içinde hukuk mahkemeleri ve ceza mahkemeleri olmak üzere ikiye ayrılır.

2.1. Hukuk Mahkemeleri

Hukuk mahkemeleri- *civil courts*, özel hukuk (medeni hukuk, borçlar hukuku, ticaret hukuku vb.) ilişkilerinden kaynaklanan hukuki uyuşmazlıkları karara bağlamakla görevlidir.

2.1.1. Kuruluşları:

Karadağ'da 15 ilk derece hukuk mahkemesi vardır. Türkiye'ye göre bu sistem farklıdır. Karadağ yargı sisteminde sulh hukuk mahkemeleri yoktur. Bazı uyuşmazlıklarda -örneğin boşanma davası- davaya doğrudan girmeden önce, taraflar arabuluculuğu denemek zorundadır. Asliye hukuk mahkemeleri tek hâkimlidir.

2.1.2. Görevleri:

Asliye Hukuk Mahkemeleri- *civil courts of general jurisdiction*; bir başka mahkemenin görev alanına girmeyen her dava asliye hukuk mahkemesinin görevine girer. Dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın mal varlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesidir. Hatta Karadağ yargı sisteminde asliye hukuk mahkemeleri dava konusunun değer veya miktarına bakılmaksızın, kira ilişkisinden doğan alacak davaları da dahil olmak üzere tüm uyuşmazlıkları konu alan davalar ile bu davalara karşı açılan davaları; taşınır ve taşınmaz mal veya hakkın paylaşılmasına ve ortaklığın giderilmesine ilişkin davaları; taşınır ve taşınmaz mallarda, sadece zilyetliğin korunmasına yönelik olan davaları görür.⁸ Asliye hukuk mahkemeleri bütün aile hukuku, sözleşme hukuku, borç hukuku, eşya hukuku, ve diğer özel hukuki ilişkilerden doğan uyuşmazlıkları çözer. Bunları çözerken duruma göre farklı kanunları uygulaması gerekir; Borçlar Kanunu, Mülkiyet Hukuku İlişkisi Kanunu, Aile Kanunu, ve tabi Medeni Usul Kanunu'dur. Asliye hukuk mahkemeleri genel mahkemelerdir. Diyebiliriz ki Karadağ'ın yargı sisteminde ihtisas mahkemeleri yoktur.

---

⁸ Türkiye'nin yargı sisteminde ise bu davalar Sulh Hukuk Mahkemelerinin görevleri kapsamına girer.

2.2.Ceza Mahkemeleri

Ceza hukukundan kaynaklanan davalara bakmakla görevli mahkemelerdir.

2.2.1.Kuruluşları:

Karadağ'da ceza mahkemeleri, asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleri olmak üzere ikiye ayrılır. 15 asliye ceza mahkemesi ve 2 ağır ceza mahkemesi vardır. Ağır suçlar ve kasıtsız öldürme, kara para aklama, saldırma gibi suçlar için ağır ceza mahkemeleri ilk derece mahkemelerdir. Ceza Kanunu'na göre 5 seneye kadar hapis verilmiş ise o suçlardan kaynaklanan davalara asliye ceza mahkemesi bakar. Ceza yargı sistemimizde asliye ceza mahkemeleri tek hâkimlidir, ağır ceza mahkemelerinde ise bölümlerce karar verilir. Her bölüm, biri başkan olmak üzere 3 üyeden oluşur.

2.3.Ağır Ceza Mahkemeleri

Karadağ'da, kanunların ayrıca görevli kıldığı haller saklı kalmak üzere, ağırlaştırılmış müebbet hapis ve 5 yıldan daha fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla *ağır ceza mahkemeleri (aggravated felony courts, assize courts)* görevlidir.⁹ Karadağ'da iki Ağır Ceza Mahkemesi vardır. Ağır Ceza Mahkemeleri bir başkan ve iki üyeden oluşur. Ağır Ceza Mahkemelerinde cumhuriyet savcısı da bulunur. Davaları her zaman cumhuriyet savcısı Cumhuriyet adına re'sen açar.

Asliye ve Ağır Ceza Mahkemeleri yargının ceza kısmının *genel mahkemeleridir*. Ne var ki Türkiye'deki gibi Karadağ'da sulh ceza mahkemeleri yoktur. Adli yargının ceza kısmı açısından Karadağ'da ihtisas mahkemeleri, trafik mahkemeleri, fikrî ve sinai haklar ceza mahkemeleri, çocuk mahkemeleri gibi mahkemeler yoktur. Ayrıca, Mahkeme Kanunu'na göre özel bir mahkeme vardır.

Ceza mahkemeleri ceza hukukundan doğan davalara bakar. Ceza davalarını savcı açar. Karadağ'daki sisteme göre cumhuriyet savcıları ise üç derecedir. 5 yıla kadar hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili davaları ise Temel Cumhuriyet Savcısı re'sen açar. Bu davalar ***mağdur tarafından da açılabilir***. Ağır suçlar, 5 yıldan ve daha fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla

---

⁹ Türkiye'nin yargı sisteminde Ağır Ceza Mahkemesi, müebbet hapis ve **10 yıldan** fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakar.

ilgili davaları üst derece cumhuriyet savcısı açar. Bu sistemde, örgütlü suçlar için özel savcı da vardır. Karadağ eski ceza yargısı sisteminde jüri vardı, ne var ki yeni sistemde 2003 yılından beri jüri yoktur. Duruşmalar kural olarak alenidir. İsteyen herkes duruşmayı salon imkânları elverdiği ölçüde izleyebilir. Gerekirse ve kanunla belirtilen sebeplerden dolayı hâkim kararıyla davayı umuma kapatabilir (Özellikle sanık veya mağdurun özel hayatı korumak için). Ağır Ceza Mahkemesi, Asliye Ceza Mahkemelerine göre üst derece mahkemesidir. Demek ki Asliye Ceza Mahkemelerinin kararından memnun olmayan taraf temyiz etmek isterse temyizcinin Ağır Ceza Mahkemesine gitmesi gerekmektedir. Bütün ceza davaları Asliye Ceza Mahkemesinin kapsamına giren ceza davalarıdır.

2.4. Ticaret Mahkemesi¹⁰

Ticaret Mahkemesi ilk defa 1954 yılında çalışmaya başladı. Devlet tahkimi çalışmayı bitirince Ticaret Mahkemesi onun yerine geldi. Mahkeme başkanı ve 15 hakimi vardır. Mahkemenin yeri Karadağ'ın başkenti Podgorica'dadır.

2.4.1. Ticaret Mahkemesinin Görev ve Yetkileri:

Telif hakkı ve sınai mülkiyet haklarından doğan uyuşmazlıklar; sanatçı ve yazar hakları, editör hakları ve telif hakları ile ilgili ve bu hukuki ilişkilerden doğan uyuşmazlıkları çözer.

Rekabetin bozulması ile ilgili uyuşmazlıkları, durumun kötüye kullanılmasından doğan uyuşmazlıkları çözer. Yolcuların hakları hariç gemiler ve deniz navigasyonu, uçaklar ve hava hukuku ile ilgili uyuşmazlıkları çözer.

Şirketler, girişimciler ve diğer tüzel kişilerin arasındaki ticari faaliyetlerle ilgili uyuşmazlıkları çözer.

Ticari marka tescili ve bütün ticaret hukuku ile ilgili ilişkilerden doğan uyuşmazlıkları çözer.

Ticaret Mahkemesi ise özel bir uzmanlık bir mahkemesidir denilebilir. Bütün şirketler ile ilgili uyuşmazlıkları; şirketlerin kurulması, şirketlerin ve girişimcilerin iflası ile ilgili uyuşmazlıkları; tüketici haklarıyla ve fikrî ve sınai haklarla ilgili uyuşmazlıkları çözer. Eski sistemde iki ticaret

---

¹⁰ Radulović B.(2015), Privredno pravo, priručnik za polaganje stručnog ispita za V VI VII nivo kvalifikacije obrazovanja, *Podgorica*, sayfa 14

mahkemesi vardır. Mahkemenin kararından memnun olmayan taraf kararı temyiz edebilir. Bütün davalarda, hem Asliye Hukuk Mahkemeleri hem de Ticaret Mahkemesi aynı Usül Kanunu'na bakmak zorundadır- Medeni Usül Kanunu dava açısından en önemli referanstır. Ticaret Mahkemesinde usül açısından genel olarak diğer kanunlar uygulanmaz. Tabii davanın türüne göre gerekirse diğer özel kanunlar mahkemece uygulanacaktır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi hukuk mahkemeleri, kural olarak özel hukuktan kaynaklanan davalara bakar. Hukuk mahkemelerinde davayı, savcı değil, kural olarak davacı açar. Hukuk mahkemelerinde savcı kural olarak bulunmaz. Hukuk mahkemelerinde dava açan kişiye *davacı* (plaintiff, claimant), karşı tarafa ise *davalı* (defendant) denir.

2.5. Temyiz Mahkemesi

2.5.1.Kuruluşu

Temyiz Mahkemesi ilk defa Nisan 2005 tarihinde çalışmaya başlamıştır. Mahkeme Kanunu'yla kurulmuştur. Temyiz mahkemesi, başkan ve 12 hâkimden oluşur. Çalışmaya başladığı zaman Yargıtaydan toplam 728 dosya almıştır.

2.5.2. Temel Görev ve Yetkisi:

İlk derece ceza mahkemesi ve ticaret mahkemesinin ilk derece kararlarının temyizine bakar.

2.5.3. Ek Görev ve Yetkileri:

İlk derece mahkemeler arasındaki görev uyuşmazlıklarını, ilk derece mahkemeler ile üst derece mahkemelerin ve nihayet üst derece mahkemeler arasındaki görev uyuşmazlıklarını çözer. Temyiz mahkemesi ise Karadağ'ın yargı örgütünde üst derece mahkemesi Mahkeme Kanunu'yla kurulmuş. Temyiz mahkemesinde iki daire vardır; ceza ve ticaret dairesi. Ceza dairesi ise üst derece mahkemesi olarak ağır ceza mahkemesinin temyiz edilen kararını hukuk açısından değerlendirir. Mahkeme bölümlerce çalışır ve karar verir. Bölüm Başkanı ve 2 üyesi vardır. Ticaret dairesi ise üst derece mahkemesi olarak Ticaret Mahkemesinin temyiz edilen kararının hukuka uygunluğunu kontrol eder.

Karadağ yargı sisteminde en yüksek derece mahkeme Yargıtaydır. Yargıtay başkentte olan bir mahkemedir. Yargıtayın kararlarına karşı başvurulabilen başka bir üst merci yoktur. Haklarının ihlal edildiğini iddia eden taraf, bireysel başvuru yoluna giderken Anayasa Mahkemesinden hukuki koruma isteyebilir. Yargıtayın kararları kesin ve nihai kararlardır. Yargıtay bölümlerce çalışır. Yargıtayda dört yasal daire vardır: hukuk, ceza, idare ve ticaret. Yargıtay sadece olağanüstü yasal çareler üzerine çalışır. Verilen karardan memnun olmayan taraf (davacı veya davalı) kanunla belirli sebeplerden dolayı ve belirli süre içinde olağanüstü yasal çareye başvurup, Yargıtaydan hukuki koruma isteyebilir. Özel hukukta (medeni hukuk, eşya hukuku, sözleşme hukuku, ticaret hukuku ve diğer özel hukuk ilişkisinden doğan uyuşmazlıklar) üst derece mahkemesinin kesin kararına karşı tek olağanüstü yasal çare olarak *revizyon (revision; revizija)* kullanılır. Ceza hukuku ve idare hukukunda da aynı şekilde kanun ile belirtilen olağanüstü yasal çaredir. Dairelerde üye hâkimler belirlenmiş değildir, değişebilir. Aynı hâkimler farklı dairelerde çalışabilir. Salt çoğunlukla karar verir. Kural olarak Yargıtay davaları halka kapalıdır. Yargıtayda en tecrübeli ve en bilgili hukukçular hâkim olarak çalışır. Mahkeme başkanını cumhurbaşkanı, parlamento başkanı ve başbakanın ortak teklifine göre parlamento seçmez; yeni kanuna göre Karadağ'ın Yargıç Divanı tarafından salt çoğunlukla seçilir. Bir kişi en fazla iki defa Yargıtay başkanı olarak seçilebilir. Mahkemenin bütün kararları mahkemenin resmî web sitesinde yayımlanır. Yargıtay'ın bir başkanı ve 18 hâkimi vardır. Ceza Dairesi, Reşit olmayan kişilere bakan daire, iki hukuk dairesi, Ticaret Dairesi ve İdare Dairesi vardır. Bu dairelerde biri başkan olmak üzere 5 üye vardır. Üç tane özel daire var: görev uyuşmazlıkları çözme dairesi, yasal uygulama dairesi ve hâkimler ve cumhuriyet savcılarının disiplin sorumluluğu üzerine karar veren daire.

3. ADLİ YARGININ İŞLEYİŞİ ;¹¹

3.1. Hukuk Yargısının İşleyişi:

Karadağ'da hukuk yargısının işleyişi Hukuk Muhakemeleri Kanunu (Code of Civil Procedure) ile düzenlenmiştir. Asliye hukuk mahkemesinde veya ticaret mahkemesinde mahkeme tarafından re'sen dava açılmaz. Hukuk mahkemeleri kural olarak re'sen inceleme yapmaz. Tarafların talepleriyle harekete geçer. Daima tarafların taleplerine bağlıdır. Yargılama sonucunda

---

¹¹ Poznić Borivoje, Rakić Vodindelić Vesna(1999) Građansko procesno pravo, *Savremena administracija Beograd* , sayfa 34

mahkemenin kararından davacı veya davalı memnun kalmaz ise bu karara karşı kanun yollarına başvurabilir. Bir istisna vardır; boşanma davalarında, babalık davasında mahkeme re'sen çoğunlukla re'sen hareket edebilir, özellikle çocukların haklarını korumak için. Bu davalarda mahkemenin aktif rolü, fonksiyonu vardır. İddia eden taraf, davacı veya davalı, iddialarını ispat etmekle yükümlüdür. Mahkeme davacının iddiasını ve davalının karşı iddialarını ve savunmalarını inceler. Gerekirse tanık dinler, bilirkişiye başvurur, keşif yapar. Adli muhakeme kural olarak alenidir. Sadece boşanma davaları veya aile hukukuyla ilgili uyuşmazlıklara odaklanan davalar halka kapalıdır. Alternatif uyuşmazlık çözümü olarak iki yöntem vardır: adli uzlaşma ve arabuluculuk. Davanın sonunda *ilk derece mahkemesi usül açısından farklı kararlar verebilir: geçici karar, davadan vazgeçmeye dayanan karar, gıyabi karar, ikrara dayanan karar ve ek karar*. Karadağ'ın asli yargı sistemine göre, karardan memnun olmayan taraf karara karşı 15 gün içinde kararı veren mahkemeye bir dilekçe vererek *temyiz (appeal)* başvurusunda bulunabilir. Karadağ sisteminde sadece iki üst derece mahkemesi vardır: Biri Kuzey bölgesi için, diğeri ise Orta ve Güney bölgesi için. Memnun olmayan taraf, yetkili mahkemeye temyiz başvurusunda bulunabilir. Bu süre içinde ilgili taraf temyiz etmezse karar kesinleşir ve ona karşı artık ne olağan yasal çare olarak temyiz ne de *olağanüstü yasal çare olarak Yargıtay'a revizyon* başvurusunda bulunamaz. Bu durumda, temyizde geç kalan taraf eğer davayı geri döndürmek isterse kanunla belirtilen koşullar altında *restitutio in integrum* kullanabilir.

Restitutio in integrum sadece belirli koşullar altında kullanılabilen özel bir usül talebidir. Bu talep geç kalan taraf karar veren mahkemeye gönderdikten sonra ve mahkeme onu inceledikten sonra davayı belirli usül anına geri döndürebilir. Dava sürerken, mahkeme sürekli *dava usülüne ait kararları verir*. Örnek olarak; mahkeme kimin bilirkişi olarak davaya katılacağı, davacının - sadece belirli koşullar altında kullanılabilen- mahkemeye özel masraf veya vergiyi önceden ödemesi gerektiği kararını verebilir. Bu karara karşı tarafların temyiz hakları yoktur. *Restitutio in integrum*, davanın belirli ana geri döndürülmesi için bir usül aracı olarak sadece kanunla belirtilen sebeplere dayanılarak kullanılabilir. Bu sebeplerin, mücbir sebepler olması gerekir.

Karadağ'ın hukuk yargı sisteminde iki tür yasal çare vardır; olağan ve olağanüstü. Hukuk yargısı temyiz ve revizyon çaresi olarak kullanılabilir. Temyiz kesin olmayan karara karşı, revizyon ise kesin karara karşı kullanılabilir. Temyiz her zaman bir dilekçeyle temyiz edilen kararı veren ilk derece mahkemeye gönderilir. O karar dosya ile birlikte, kararı veren mahkeme tarafından

Yargıtaya değil, üst derece mahkemesine gönderir. Üst derece mahkemelerinde sadece iki tür bölüm var; hukuk ve ceza daireleri. Özel hukuktan kaynaklanan uyuşmazlıkları tabii ki hukuk daireleri çözer ve temyiz başvurusunu inceler. **Hukuk Muhakemeleri Kanunumuza göre belirli sebeplerden dolayı davacı veya davalı temyize başvurabilir.** Üç sebep vardır: En önemli sebep usul ihlalidir ve buna mahkeme her zaman re`sen dikkat eder ve dikkatle inceler. Hatta üst derece mahkemesi dosyayı inceledikten sonra ilk derece mahkemesi tarafından yapılan bir usul ihlali bulursa, o kararı usüle aykırı görürse, hemen temyizde sayılan diğer sebeplere bakmadan, temyizi kabul edip verilen kararı bozar. Hukuk Muhakemeleri Kanunumuzun 367. Maddesine göre kararın bozulması için 15 mutlak usul ihlali vardır. İlk derece mahkemelerin kararından memnun değilse, tabii ki hem davacı hem de davalı temyize başvurabilir. Üst derece mahkemesi, davanın konusuna göre bölümlerdeki yetkili hakimin temyiz istenen kararı incelemesinden sonra ya onama ya da bozma kararı verecektir. Onama kararı verirken ilk derece mahkemesinin kararını onar. Üst derece mahkemesinin onama kararıyla ilk derece mahkemesinin kararı kesinleşmiş olur. Böylece dava sona ermiş olur. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 397. Maddesine göre karardan memnun olmayan taraflar, davacı veya davalı veya her iki taraf üst derece mahkemesinin **onama kararına** karşı, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde olağanüstü yasal çare olarak **revizyon (tashih talebi)** başvurusunda bulunabilir. Ne var ki aynı maddeye göre Yargıtay dava konusunun değer veya miktarına her zaman re`sen bakar. Dava konusunun veya miktarının değeri 10.000 Euro`dan daha az ise Yargıtay revizyonu incelemeyiz. Ve hemen dava usulüne ait sebeplerden revizyonu ve dosyayı incelemeyiz onu reddedecektir. İstisna var tabii ki: **Haksız rekabet ve nafaka hukukuyla ilgili** uyuşmazlıkta, dava konusunun değer veya miktarına bakılmaksızın Yargıtay revizyonu inceledikten sonra karar verecektir. ¹²Revizyon sadece üst (ikinci) dereceye, kesin ve icra edilebilir kararlara karşı başvuru olan yargı yoludur. Yargıtay ise bu durumda, varlıkla ilgili hukuki sebeplerden dolayı **revizyonu reddedebilir**, dava usulüne ve hukuki konuya ait sebeplerden **revizyondan imtina edebilir** veya kararın hukuka aykırı olduğu kanısına varırsa revizyon başvurusunu **kabul edebilir**. Reddederse veya imtina ederse kendi onama kararıyla, revize edilen kararı (ilk veya üst derece mahkemesinin kararını) onaylayacak ve Yargıtay tarafından onaylanan bu karar kesin olacaktır. Yargıtayın kararına karşı kullanılabilen bir yasal çare yoktur. Atılabilecek bir sonraki adım Anayasa Mahkemesine bireysel başvurudur. Revizyonu kabul ederse, Yargıtay aynı zamanda halka kapalı toplantıda görüşüp olayı

inceledikten sonra revize edilen kararın kaldırılmasına karar verecektir. Yargıtayın kararı tabii ki kesin bir karardır. Bu, hukuk açısından ilginç bir durum olabilir. Yargıtay olağan yasal çare olarak temyiz incelemesi yapan üst derece mahkemesinin kaldırma kararına karşı revizyon başvurusunu kabul eder ve ilk derece mahkemesinin kararının hukuka uygun olduğu kanısına varırsa Yargıtay onu onaylayabilir ve aynı zamanda üst derece mahkemesinin kaldırma kararını bozabilir. İlk ve üst derece mahkemesinin kararına karşı revizyon başvurusu yapan tarafın talebini Yargıtay kabul eder ve ilk ve üst derece mahkemesinin kararlarının hukuka aykırı olduğu kanısına varırsa, revizyonu kabul edip ilk ve üst derece mahkemesinin kararlarının kaldırılmasına karar verecektir. Bu halde Yargıtay işin esası hakkında kendisi bir karar verir. Ne var ki Yargıtay en yüksek mahkeme olarak revizyon incelemesinde, revizyona konu olan kararı sadece *hukuka uygunluk bakımından inceler*. Bu kararın dayanağı olan maddi vakıaların doğruluğu araştırılmaz. Revizyon olağanüstü yasal çare olarak her zaman üst derece mahkemesinin kararına karşı başvuru yasal yoldur. Ne var ki revizyon başvurusu üst derece mahkemesinin kararının icrasını durduramaz. Revizyon başvurusu yapan taraf revizyon ile ilgili sadece medeni usul hukuk kurallarının ihlaline yönelik yeni vakaları örnek getirebilir ve yeni kanıtları gösterebilir. Aksi takdirde revizyonda ne yeni vakaları getirebilir ne de yeni kanıtları gösterebilir. Yargıtayın onama kararı ile üst derece mahkemesinin kararı kesinleşmiş olur. Revizyon başvurusu, kararı veren ilk derece mahkemeye sunulan bir dilekçe ile yapılır. İlk derece mahkemesi revizyonu *vakitsiz, eksikli ve kabul edilemez* hükmüyle duruşma yapmadan reddedecektir. Revizyon haksız bulunursa Yargıtayın kararıyla reddedilecektir. Yargı sistemizde kural olarak, **sadece tek taraf**, davacı veya davalı temyiz ederse veya kararın revize edilmesi başvurusu yaparsa, hem temyiz hem de revizyonu incelerken, üst derece mahkemesi veya Yargıtay temyiz eden veya revizyonu isteyen **tarafın zararına, reformation in peius prensibi gereği, kaldırma kararı veremez**.

Yargı sistemizde olağanüstü bir yasal çare daha vardır; *yasallığın korunması talebi*. Bu yasal çareye sadece cumhuriyet savcısı tarafından başvurulabilir. Ancak Yargıtay kararına karşı bu yasal çareye başvurulamaz.

3.2. Ceza yargılaması usülü¹³

18 Austos 2009 tarih ve sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile düzenlenmiştir. Yeni kanunla yeni normlar getirilmiştir; özellikle insan haklarının korunması için. Bir suç işlendiğini duyan

---

¹³ Radulović Drago (2009) , Krivično procesno pravo, Univerzitet Crne Gore Pravni fakultet Podgorica sayfa 88

cumhuriyet savcısı bu suç hakkında re`sen soruşturma açar. Bu suçun işlendiği kanaatine varırsa bir iddianame (bill of indictment; optuznica) düzenleyerek, suçun ağırlığına göre ya asliye ceza mahkemesinde ya da ağır ceza mahkemesinde re`sen dava açar. Cumhuriyet savcısı sanığın suçluluğunu ispat etmelidir, çünkü ceza yargılaması usulüne göre aksi ispat edilmedikçe sanık masumdur (masumiyet karinesi). Karadağ`ın yasal örgütünde sadece iki ağır ceza mahkemesi vardır. Ceza yargılamasında re`sen araştırma ilkesi geçerlidir. Hukuk yargılamasında ise tam tersidir. Mahkeme, tarafların talepleriyle bağlı değildir. Gerekli araştırmaların yapılmasına kendiliğinden karar verebilir. Her çeşit delili re`sen toplar. Maddi hakikati araştıran ceza mahkemesi delilleri serbestçe takdir eder. Mahkeme üyelerinde kanaat oluşmuşsa mahkeme kararını verir. Kanunun 372. Maddesine göre belirli hukuki koşullar altında mahkeme iddianameyi reddedebilir. 373. Madde`ye göre beraat kararı verebilir veya 374. Madde`de sayılmış sebeplere

dayanarak mahkumiyet kararı verebilir. Mahkeme sanığın suç işlemediği kanaatine varırsa beraat kararı verir. Yok eğer suç işlediği kanaatine varırsa mahkumiyet kararı verir. Bu kararın içeriği, sanığın belli bir ceza ile (hapis, para cezası vs.) cezalandırılmasından ibarettir. Aynı kanunla ceza sistemi kurulmuştur. O sisteme göre 40 senelik hapis cezası en ağır cezadır. Müebbet hapis veya ölüm cezası, sistemimizde yoktur. Usul açısından bir genel kural var; iddianame ve kararın arasında her zaman objektif (suç açısından) ve subjektif (sanığın kişiliği açısından) kimliğin olması gerekmektedir. İlk derece ceza mahkemesi beraat kararı verirse bu karar Cumhuriyet savcısının ve özellikle suçtan zarar gören kişinin elbette pek hoşuna gitmez. Bunlar mahkemenin beraat kararını haksız buluyorlarsa, bu kararı temyiz edebilirler. Keza ilk derece mahkemesi mahkûmiyet kararı verirse tabii ki bu karar da sanığın hoşuna gitmez. Sanık da bu karara karşı istiyorsa temyiz yoluna gidebilir. Asliye Ceza Mahkemesi ilk derece mahkemesi ise o zaman sistemimize göre karardan memnun olmayan taraf Ağır Ceza Mahkemesine temyiz başvurusunda bulunur. Dediğimiz gibi ağır suçlar için Ağır Ceza Mahkemesi ilk derece mahkemesidir. Bu sebeple Ağır Ceza Mahkemesinin ilk derecede verilen kararından memnun olmayan taraf Temyiz Mahkemesine gidebilir. Temyiz Mahkemesi ise Karadağ yargı sisteminde sadece temyiz üzerinde çalışan özel bir mahkeme olduğundan dolayı her zaman ikinci (üst derece) mahkemesidir. Ceza yargısı açısından Temyiz Mahkemesine sadece temyiz, olağan yasal çare olarak başvurulabilir. Dediğimiz gibi Temyiz ve diğer bütün mahkemelerin üzerinde Yargıtay vardır. Temyiz başvurusu, kararı veren mahkemeye sunulan bir dilekçe ile yapılır. Bu

dilekçenin kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde verilmesi gerekmektedir. Türkiye’de ise bu süreç sadece bir haftadır. Tabii ki hem cumhuriyet savcısı hem de sanık temyiz yoluna başvurabilir. Bu durumda ilginç bir örnek verelim: Ceza Muhakemeleri Kanunu'na göre ilk derece mahkemesinin beraat kararına sanık da temyiz başvurusunda bulunabilir! Kanunumuzun 373. Maddesine göre beraat kararının verilmesi için iki esas vardır: ispat yetersizliği. Sanık ilgili taraf olarak masumiyetini sonuna kadar şüphesiz bir şekilde ispatlamak isterse ispat yetersizliği esasında verilen beraat kararına karşı da temyize başvurabilir. Temyizleri inceleyen mahkeme eylem ve temyize dair karar verecektir. Dosyayı Temyiz Mahkemesinin ceza dairesi inceler. İnceleme sonunda ya ilk derece mahkemesi kararını kanuna ve usüle uygun bulur, kararı onar ve Temyiz Mahkemesinin onama kararıyla ilk derece mahkemesinin kararı kesin hüküm haline gelmiş olur ya da Temyiz Mahkemesi temyiz edilen kararın hukuka aykırı olduğu kanaatine varır ve bu kararı bozar. Bozma kararı üzerine dosya ilk derece mahkemesine geri gönderilir. Dava dosyası kendisine geri gönderilen ilk derece mahkemesi tekrar karar verecektir. O, ilk verilen kararında ısrar edebilir veya üst derece mahkemesinin bozma kararına uyabilir. Yani direnme kararı veya uyma kararı verebilir. Ne var ki ilk derece mahkemesinin uyma veya direnme kararı temyiz edilmezse ilk derece mahkemesinin kararı kesinleşmiş olur. Yok eğer direnme veya uyma kararı temyiz edilirse dosya tekrar üst derece mahkemesine (ağır ceza mahkemesi veya Temyiz Mahkemesi) gönderilir. Üst derece mahkemesi onama kararı verebilir. Diğer taraftan tekrar temyiz edilen kararın hukuka aykırı olduğu kanaatine varırsa, yazılmamış kural olarak, bu sefer Temyiz Mahkemesi temyiz edilen kararın kaldırılmasına karar verecektir. Bu takdirde Temyiz Mahkemesinin kaldırma kararı kesinleşmiş olur ve ona karşı artık temyiz yolu kapanır. Ayrıca memnun olmayan taraf kesin ve nihai karara karşı Yargıtay ceza dairesine başvurabilir. Ceza Muhakemeleri Kanunu'na göre cumhuriyet savcısı ve sanık ikrar anlaşması da yapabilir ve tabii o anlaşmaya göre ceza mahkemesi karar verecektir.

Üst mahkeme içtihatları kural olarak Karadağ hukuk düzeninde alt mahkemeler açısından bağlayıcı değildir. Bunun tek istisnası Yargıtay Genel Kurulunun verdiği içtihadı birleştirme kararlarıdır. Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından verilen içtihadı birleştirme kararları diğer bütün mahkemeleri bağlar. Burada içtihatları birleştirme kararlarının hukuki niteliğini de ortaya koymak gerekir.

Adli yargı kolunda görev yapan hâkim ve savcılar, bağımsızlık ve hâkimlik teminatına sahiptir.

4. İDARİ YARGI¹⁴

Karadağ'ın İdare Mahkemesi, Mahkeme Kanunu'yla kurulmuştur. İdare Mahkemesinin çalışmaya başlamasına kadar idari işlemlerin yasallığı, yargı denetimi Yargıtay'ın idare dairesi tarafından yapılmış. Mahkemenin yeri Karadağ'ın başkentinde, Podgorica'dadır. İdare Mahkemeleri idari yargı kolunun *genel görevli ilk derece mahkemesidir*. Karadağ'da Türkiye'nin yargı sistemindeki gibi Vergi Mahkemesi yoktur. Vergi hukukuyla ilgili uyuşmazlıkları İdare Mahkemesi çözer; bu tür bütün uyuşmazlıklar İdare Mahkemesinin görevi alanına girer. Demek ki bütün idari davalar İdare Mahkemesinin görevine girer. İdari işlemlerin yasallığı, uyuşmazlıkların çoğunun en önemli sebeplerden biridir. Mahkeme çalışırken yüzden fazla kanunu ve diğer idare organlarının tüzüklerini uyguluyor. Mahkeme tüzel ve özel kişilerin hak ve yükümlülükleri hakkında karar verir. Bu durumda denilebilir ki Mahkeme yargı açısından ilk derece mahkemesidir. Ne var ki idari işlemler ve eylemlerin yasallığının kontrolünü yapan organ olarak üçüncü dereceli bir organdır. Bir idari davada mahkeme bölümlerce karar verir. Kural olarak, kurul halinde (bir başkan ve iki üye) toplanır ve oy çokluğuyla karar alır. İdare Mahkemesi davanın konusunun değeri veya miktarına bakılmaksızın karar verir. Mahkemenin dört dairesi vardır. Daireler uzmanlaşmış değildir, bu nedenle idare hukukuyla ilgili her tür uyuşmazlığı çözmek için karar verebilir. İdare Mahkemesinin kararları mecburi kararlardır. Karadağ'ın eski sisteminde, krallık zamanında, Danıştay vardı. Günümüzdeki idari yargı sisteminde Danıştay yoktur. Danıştayın fonksiyonunu Yargıtayın idare dairesi görür. Türkiye'nin idari yargısından farklı olarak Karadağ'da ne Bölge İdare Mahkemeleri ne de Danıştay vardır.

Yargı Divanı ve Hâkimler Kanunu'na göre en az 8 sene boyunca hâkim, cumhuriyet savcısı, avukat, noter veya hukuk profesörü olarak çalışan bir kişi İdare Mahkemesine hâkim olarak seçilebilir. Mahkeme biri başkan 11 hâkim'den oluşur.

5. İDARİ YARGININ İŞLEYİŞİ

İdari yargının işleyişi, çalışma usülleri 19.07.2003 tarih ve 63 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu kanuna göre idari ilk veya ikinci derece organın kararından memnun olmayan tüzel veya özel kişiler İdare Mahkemesine davayı açabilir. Davanın konusu

---

¹⁴ <http://sudovi.me/>

idarenin söz konusu işleminin iptalidir. İdari işlemle kanunla belirlenmiş hakları veya hukuki yararının ihlal edildiğini iddia eden tüzel veya özel kişiler bu işlemin kendisine tebliğinden itibaren 30 içinde İdare Mahkemesinde dava açabilir.¹⁵ İdari davalar genellikle iptal davalarıdır. Ne var ki davacı idarenin işlem ve eylemlerinden dolayı maddi veya manevi zarara uğramışsa tazminat talep edebilir. Dava açması, idarenin işleminin geçerliliğini etkilemez. Zira idare hukukunda idarenin işlemlerinin hukuka uygunluğu karinesi vardır. Aksini iddia eden kişi, bunu ispatla yükümlüdür. İptal kararına kadar kural olarak idarenin işlemleri hukuka uygun kabul edilir ve idare tarafından bu işlem re'sen icra edilir. O yüzden gerçekte idari işlemler veya eylemlere karşı davayı açan kişi zarar görebilir.

İhtilafli işlem veya eylemde bulunan idare organı idari davalarda kural olarak davalılardır. Davacı ise, idarenin işlem veya eylemlerinin hukuka aykırı olduğunu iddia eden tüzel veya özel kişilerdir. İdari davayı bir devlet organı, resmî kurumlar, kuruluşlar, bir semt veya topluluk ve diğer tüzel kişilik sıfatı olmayan davacılar açabilir. Belirli koşullar altında davacı cumhuriyet savcısı da olabilir. Ancak davalı idari işlemi fiilen yapan makam veya kurum değil, o makam veya kurumun içinde yer aldığı kamu tüzel kişisidir. Örneğin, bir öğrencinin sınav notunun iptali istemiyle açacağı davada davalı işlemi yapan fakülte dekanlığı değil, üniversite rektörlüğüdür. Ne var ki kanunun değişmesinden birkaç sene önce, Hukuk Fakültesi tüzel kişi olduğu için idari davalarda davalı olabilirdi.

İdari yargı bakımından Karadağ ve Türkiye arasında oldukça önemli farklılıklar vardır. Karadağ'da tek idare mahkemesi var ve onun kararı hem kesin hem de nihai bir karardır. Ona karşı başvuru olan olağan yasal çare yoktur. Karardan memnun olmayan taraf sadece Yargıtay'a kanun ile belirlenmiş olağanüstü yasal çareyle başvurabilir. O yasal çare, İdare Mahkemesinin kararının özel değerlendirilmesi talebidir. Yargıtay idare dairesi bu talebin üzerinde çalışır. İdari yargının işleyişinde, İdare Mahkemesinin kararına karşı ne istinaf ne de temyiz yasal çareleri vardır.

İdare davası her zaman ikinci derece idari organın kararına karşı açılan bir davadır. Karadağ'ın sisteminde her zaman ilk derece idare organının üzerinde ikinci derece idare organı vardır. Bir örnek verelim: Üniversite Rektörlüğünün üzerinde Eğitim Bakanlığı. Rektörlüğün eyleminden memnun olmayan kişi, Eğitim Bakanlığına temyiz için başvurabilir. İdari hukukta bir karine

---

¹⁵ Türkiye ise bu zaman suresi 60 gündür.

vardır; ikinci derece idari organ, temyiz başvurusunda kanun ile belirlenen zamandan önce karar vermezse, bu temyiz reddedilmesi anlamına gelir. Bazen kanuna göre ilk derece idari organın eylemine karşı temyiz başvurusu yapılamaz, o yüzden o eylemden memnun olmayan kişi doğrudan idari davayı açabilir.

İdare Mahkemesi davacının dava talebini red veya kabul edebilir. Kabul ederse, iptal kararı verecektir, reddedirse böylece idarin işlem ya da eylemi onaylayacaktır. İptal kararı verirse İdare Mahkemesi için esası hakkında kendisi bir karar verir. Daha önce yazdığımız gibi İdare Mahkemesinin kararı kesin ve nihaidir, o yüzden ona karşı sadece Yargıtay'a başvurulabilir. Karardan memnun olmayan taraf, onun tekrar değerlendirilmesini isteyebilir. İdare Mahkemesinde yargılama usûlü kural olarak sözlüdür, özellikle davacı veya davalı öyle isterse. *Yani kural olarak duruşma yapılır.* İdare Mahkemesi yargılamanın sonunda idarenin tazminat ödemesine veya davanın reddine karar verir.

Karar değerlendirilmesi için Yargıtay'a yapılacak başvuruda, Yargıtay idare dairesi bunu inceler ancak hiçbir zaman İdare Mahkemesinin kararının dayanağı olan maddi vakıaların doğruluğu araştırılmaz. Sadece karar hukuka uygunluk bakımından incelenir. Yargıtay dairesi, İdare Mahkemesinin temyiz edilen kararının *hukukuka uygun* olduğu kanısına varırsa *onama kararı*, *hukuka aykırı* olduğu kanısına varırsa *ya bozma ya da kaldırma kararı verilir*. Bozma kararı verirse bütün dosyayı İdare Mahkemesine geri gönderecektir. Bozma kararı kendisine gelen İdare Mahkemesi bozmaya uymalıdır. Uymazsa ve bozmaya karşı direnirse, Yargıtay genellikle ikinci defa o kararın kaldırılmasına karar verecektir. Kanuna göre, Yargıtay isterse bu durumda da kaldırma kararı verebilir ve böylece dava sona ermiş olur. Yargıtay ve diğer üst derece mahkemeleri kural olarak, her zaman, re`sen idari usûl kuralları ihlallerine dikkat eder. Varsa hemen re`sen dava talebinde bulunur. Yargıtay diğer yasal çareyle sayılan bozma kararının verilmesi için sebeplere bakmadan özel temyiz kabul edip bozma kararı verecektir. Onama kararı verirse İdare Mahkemesinin kararı kesinleşmiş olur ve bu aşamadan sonra hukuki uyuşmazlık artık sona erer.

Karadağ'ın yargı sisteminde mahkeme kararları resmî hukukun kaynağı değildir. Ne var ki alt derece mahkemeler kendi kararını verirken her zaman üst derece mahkemesinin bozma kararına uymalıdır. Aksine, memnun olmayan taraf alt derece mahkemesinin ısrar kararına karşı tekrar temyize giderse, temyizi inceleyen üst derece mahkemesi ikinci defa bozma kararı vermeyip

direnme kararının kaldırılmasına karar verecektir. Sonuçta karar veren hâkim için bu, profesyonel açıdan iyi değildir, o yüzden yazılmamış kural olarak alt derece mahkemeler her zaman üst derece mahkemelerin kararlarına dikkat eder ve üst derece mahkemelerin yasal uygulamasını takip eder. Hatta Yargıtay, bülteninde sürekli önemli ve tartışmalı hukuki problemlerin nasıl çözülmesi gerektiğine dair açıklamalar yapar ve bu açıklamalara uymak bütün mahkemeler için zorunludur.

- Karadağ'ın yargı sisteminde askerî mahkemeler yoktur. Eski sistemde vardı, ancak 17 sene boyunca Karadağ'da askerlik olmadığı için askerî mahkemeye gerek görülmemiştir.
- Ticarî yargının ilk derece mahkemesi Ticaret Mahkemesidir. Ticarî yargının üst mahkemesi ise Temyiz Mahkemesinin ticaret dairesidir.
- Karadağ'ın yargı sisteminde özel ayrılmış uyuşmazlık mahkemesi yoktur. Görev uyuşmazlığı varsa onun çözülmesi Temyiz ve Yargıtay yetkisinin kapsamına girer.
- Anayasa Mahkemesi üyeleri Parlamento tarafından seçilir. Anayasa Mahkemesi, başkanını kendi seçer. Bu mahkemede savcı yoktur.
- Yargıtay hâkimleri ise Yargı Divanı tarafından seçilir. Başkanı, Yargıtay Genel Kurulunun önerisine göre yine Yargı Divanı tarafından seçilir. Ayrıca bütün mahkemelerin başkanları Yargı Divanı tarafından seçilir ve bir kişi en fazla 2 defa mahkeme başkanı olarak seçilebilir.

Sonuç ve Deęerlendirme

Yukarıda bahsettiğimiz mahkemeler sayesinde yargı rgütü açısından diğer kurumların önemli fonksiyonu vardır. Bunlar Yargı Divanı, Adalet Bakanlığı, Cumhuriyet Başsavcılığı, Hâkimler Eğitim ve Araştırma Merkezi vb. Bu kurumlar farklı ve çeşitli açılardan mahkemelerle bağlantılıdır; onların ortak hedefleri adalet, hukukun üstünlüğü prensibi ve yasal devlet prensibinin korunmasıdır.

Kaynakça

- Lukić R., Košutić B. (2003) , Uvod u pravo , Beograd . Javno preduzeće Sluzbeni list SCG, 2003. [Uvod u pravo Radomir D. Lukic, Budimir P. Kosutic.](#);
- Lukić, Slavko (1999) Ustavnost i vladavina prava, *CID Podgorica*
- Jauković D., Bajić S. (Podgorica 2015) , Ustavni sistem Crne Gore , I izdanje [Ustavni sistem Crne Gore - I izdanje](#);
- Poznić B. , Rakić Vodindelić V. (1999) GRAĐANSKO PROCESNO PRAVO, Savremena administracija Beograd ;
- Radović M. (Podgorica 2013, Priručnik Ustavni sistem Crne Gore, , [Priručnik: Ustavni sistem Crne Gore - I izdanje](#);
- Radulović B.(Podgorica 2015), Privredno pravo, priručnik za polaganje stručnog ispita za V VI VII nivo kvalifikacije obrazovanja, [Privredno pravo - I izdanje](#);
- Radulović D. (2009) , Krivično procesno pravo, Univerzitet Crne Gore Pravni fakultet Podgorica sayfa 88
- <http://sudovi.me/>